

lar, ertesi gün şafak vaktine kadar devam eder. Sünnete uymak açısından esas olan, Arafat sınırları içine zilhicce-nin dokuzuncu günü zevalden sonra girmek ise de günümüzde birlikte hareket mecburiyeti sebebiyle, hacıların büyük çoğunluğunun zilhiccenin sekizinci gününü Arafat'a taşınmaları ve geceyi orada geçirmeleri teamül haline gelmiştir. Güneş batıncaya kadar Arafat'ta kalmak vâcibtir; güneşin batmasından sonra da Müzdelife'ye doğru yola çıkılır (daha geniş bilgi için bk. VAKFE).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-‘Arab, "arf" md.; Müslim, "Hac", 149; İbn Mâce, "Menâsik", 57; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 68; Tirmizî, "Tefsîr", 3; Ezrakî, *Ah-bârü Mekke* (Melhas), II, 194-196; Fâkihî, *Ah-bârü Mekke* (nşr. Abdülmelik b. Abdullah b. Dihîş), Mekke 1407/1986-87, V, 6 vd.; Kâsânî, *Bedâ'î*, II, 125 vd.; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-muc-tehid*, I, 295; Fahreddin er-Râzî, *Tefsîr*, V, 173-175; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, III, 428; Yâkût, *Mu‘cemü'l-büldân*, IV, 104, 105; Muhibbûddin et-Taberî, *el-Kırâ li-kâsidi ‘ummi'l-kurâ* (nşr. Mustafa es-Sekkâ), Kahire 1390/1970, s. 385; İbn Battûta, *er-Rihle* (nşr. Ali el-Kettânî), Beyrut 1405/1985, I, 187; Fâsî, *Şifâ‘ü'l-garâm fi ahbâri'l-beledi'l-Harâm*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-ilmîyye), I, 301, 306; Şirbînî, *Muğnî'l-muhtâc*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Fikr), I, 496; Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 691-699; İbrâhim Rifat Paşa, *Mir‘âtü'l-Haremeyn*, I, 44-45, 355; "Arafat", *İA*, I, 549-550; A. J. Wensinck — [H. A. R. Gibb], "Arafa", *El*² (İng.), I, 604.

ABDULLAH BOKS

ARAFÂTÜ'L-ÂRİFİN

(عرفات العارفين)

Takıyyüddîn-i Evhadî'nin
(ö. 1042/1632-33'ten sonra)
Farsça şuarâ tezkiresi.

Tam adı *‘Arafâtü'l-‘ârifin ve ‘arâşâ-tü'l-‘âşîkin* (*‘Arafâtü'l-‘âşîkin ve ‘arâşâ-tü'l-‘ârifin*) olan eserin müellifi Takıyyüddîn-i Evhadî İsfahan'da doğdu ve ilk tahsilini bu şehirde yaptı. Gençlik döneminde Şiraz'da Urî-i Şîrâzî ve Ârif-i Lâhicî gibi dönemin ünlü şairlerinin sohbetlerinde bulundu ve ilk şiirlerini burada yazdı. Şiirleriyle Safevîler'den Şah I. Abbas'ın takdirini kazandı. 1606'da Hindistan'a giderek Agra'da 1613'te yazmaya başladığı tezkiresini 1615'te tamamladı. Daha sonra elde ettiği yeni bilgileri ve şiirleri ekleyerek eserine 1632 yılın-da son şeklini verdi.

‘Arafâtü'l-‘ârifin, alfabenin her harfi bir "arsa" sayılarak yirmi sekiz "arsa"ya ve her "arsa" da "mütekaddimîn", "mütevassıtîn" ve "müteahhirîn" başlıklarıyla üç "arafe"ye (A. Gülçîn-i Meânî bu kelimeyi "gurfe" okumuştur) ayrılmıştır. Eserde 3300'ü aşkın şair hakkında bilgi verilmiş, şiirlerinden örnekler yazılmıştır. Ayrıca eserde faydalanan çok sayıdaki kaynak da zikredilmiştir. En geniş Fars-

ça şuarâ tezkirelerden biri olan *‘Arafâtü'l-‘ârifin* hacmi, kaynaklarının çokluğu, müellifin oldukça dikkatli hareket etmesi ve özellikle çağdaşı şairler hakkında bizzat edindiği bilgileri aktarması açısından önemlidir. Henüz yayımlanmamış olan eserin bilinen dört yazması Âsafîyye (Tahran), Kitâbhâne-i Millî-i Melik (Tahran), Bankipûr ve Lindesiena kütüphanelerinde bulunmaktadır. Müellifin 1626'da kaleme aldığı *Kâ‘be-i ‘İrfân* adlı eseri *‘Arafâtü'l-‘ârifin*'in bir özeti sayılabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Nefîsî, *Târîh-i Nazm u Nesr*, I, 379-380; Storey, *Persian Literature*, London 1970-72, I/2, s. 808-811; Ahmed Gülçîn-i Meânî, *Târîh-i Tez-kirehâ-yı Fârsî*, Tahran 1350 hş., II, 3-21.

ADNAN KARAIŞMAİLOĞLU

ARAGON

İspanya'nın kuzeydoğusunda
bağımsız bir bölge;
1035-1833 yılları arasında
burada hüküm süren ve
Endülüs'teki İslâm hâkimiyetine
son veren
hristiyan krallığı.

Coğrafi terim olarak Senteneriye (Santaver) Kalesi'nin hâkim olduğu nehir ile vadinin adıdır. Navarra topraklarına uzanan tabii yol Aragon vadisinden geçer. Bu vadi İslâm ordularının özellikle Benblüne (Pamplona) ve Nebre'ye (Navarra) yönelik akınlarında takip ettikleri bir güzergâh idi. Muhammed b. Abdülmelik et-Tavîl Benblüne'yi zaptetmek gayesiyle çıktığı sefer sırasında (298/911) bu yolu takip ettiği gibi Endülüs Emevî Halifesi III. Abdurrahman da 312'deki (924) meşhur seferinde aynı yolu kullanmıştı. Bazılarına göre Aragon bir dağ sırasının (Cebel-i Aragon) adıdır. Makkarî ise Aragon'un Tuleytula (Toledo) ve Sarakusta (Zaragoza) ile birlikte Endülüs'te beşinci iklimde (bölge) yer aldığını ve güneyinde Barselona'nın uzandığını söylemektedir (*Nefhu't-tib*, I, 137). Ancak Aragon her şeyden önce siyasî bir anlam taşımaktadır. Himyerî buranın Sancho'nun oğlu Garcia'nın ülkesi olduğunu, çeşitli beldeleri, menzilleri ve nahiyeleri içine aldığını belirtir (*er-Rav-zü'l-mi‘târ*, s. 27).

Roma İmparatorluğu'nun Hispania Tarraconensis adlı eski bir eyaletinin bir bölümünü teşkil eden Aragon V. yüzyılda

Arafat'ın havadan görünüşü

Vizigotlar'ın kontrolüne geçmişti. Müslümanlar 711'den kısa bir süre sonra Aragon ve civarını fethederek kuzeye doğru çekilen ve orada küçük bir devlet kuran bölge halkıyla bir anlaşma yapmış ve onlardan belirli miktarda haraç almışlardı. III. Sancho 1035'te Aragon'da bağımsız bir krallık kurdu. Haçlı ruhıyla hareket eden Aragon Krallığı'nın sınırları sürekli değişti ve müslümanların aleyhine genişledi. Bir ara tavâif-i mü'lükten Tüçibiler ve Benî Kasî gibi küçük hânedanlar Aragon ve Katalonya topraklarını da içine alan Ebro vadisinde kuvvetlendiler. Ancak bu durum fazla uzun sürmedi. 1118'de Sarakusta, 1125'te de Gırnata ve İsbiliye Aragon Krallığı'nın eline geçti. Bu durum 1085'te Tuleytula'nın hristiyanların hâkimiyetine girmesinden daha ciddi sonuçlar doğurdu. Muvahhidler'in kurucusu Abdülmü'min 1154'ten itibaren Aragon Krallığı'na karşı cihad harekâtına başladı. Kastilya Kralı VIII. Alfonso da Muvahhidler'den Muhammed en-Nâsir'in son zamanlarında müslümanların elindeki topraklara saldırdı. Bunun üzerine Muhammed en-Nâsir karşı harekete geçti. Ancak 1212'de Las Navas de Tolosa'da Aragon, Kastilya, Leon ve Navarra krallıklarından oluşan müttefik Haçlı orduları karşısında ağır bir bozguna uğradı. Benî Hüd emîri Muhammed b. Hüd da kısa süren hâkimiyeti sırasında Aragon ve Kastilya krallıkları tarafından sürekli taciz edildi. Onun 1238'de ölümü üzerine Kastilya Krallığı merkezî Endülüs ile Güney Endülüs'ü, Aragon Krallığı da kuzeydoğuyu ele geçirdi. Balear adaları, Belensiye (1238), Dâniye (Denia) (1244) ve İsbiliye (1248) Aragon Krallığı tarafından zaptedildi.

Hafsî Sultanı Ömer el-Hafsî, Aragon Kralı III. Pedro ile on beş yıllık bir anlaşma imzaladı (1285). Buna göre Hafsî hâkimiyetindeki hristiyanlara dinî ve ticarî sahada pek çok imtiyazlar tanınıyordu. Ayrıca Aragon Krallığı'na her yıl belirli bir miktar vergi ödenecekti. Pedro'nun oğlu III. Alfonso ise daha da ileri giderek Hafsîler'in iç işlerine müdahale etmeye başladı. Muvahhidler'in son hükümdarı Ebû Debbûs Merînîler tarafından öldürülünce çocuklarının her biri bir tarafa dağıldı. Bunlardan biri de Aragon Kralı III. Alfonso'ya sığındı. Alfonso onu Hafsîler'e karşı bir koz olarak kullandı. Nasrîler (Benî Ahmer) 1299'da Kastilya Krallığı ve Merînîler'e karşı Aragon Kralı

lığıyla bir savunma anlaşması yaptı. XIV. yüzyılda Aragon ve Kastilya krallıklarına karşı harekete geçmeyi planlayan Hafsîler ve Zeyyânîler başarı sağlayamadılar. Nasrîler'den I. Yûsuf Endülüs'ü yeniden fethetmek için seferber oldu. Ayrıca Kuzey Afrika'dan gelecek İslâm ordularının Cezîretülhadrâ ve Cebelitânk'a çıkarma yapmaları için izin verdi. Fakat Kuzey Afrika birlikleri müttefik Aragon, Kastilya ve Portekiz orduları karşısında Saledo'da mağlûp oldu (1340). Bu yenilgi Kuzey Afrika müslümanlarının Endülüs'ü tekrar ele geçirme ümit ve planlarını yaktı. I. Yûsuf da Aragon Krallığı'yla anlaşmak zorunda kaldı. Aragon ve Kastilya krallıkları 1391'de yahudilere karşı büyük bir katliama giriştiler. Bu sırada muhtemelen karşı hareketlerinden çekindikleri için müslümanlara dokunmadılar.

İbn Haldûn'a göre (*el-İber*, IV, 184) Aragon Krallığı XIV. yüzyılda Barselona, Aragon, Şâtibe, Sarakusta, Belensiye, Dâniye, Mayorka ve Minorka'yı içine almakta idi.

XV. yüzyılın ikinci yarısında papazlar, Aragon ve Kastilya krallıklarının tek bir devlet halinde birleşerek bütün Endülüs'ün hristiyan hâkimiyeti altına girmesi için yoğun bir kampanya başlattılar. Aragon Kralı Ferdinand ile Kastilya Kraliçesi İsabella'nın evlenmesinden on yıl sonra iki krallık tek bir devlet halinde birleşti (1479). Bu hadise İspanya'daki İslâm hâkimiyetinde bir dönüm noktası teşkil eder. Hristiyanlar 1482'de bazı büyük kale ve şehirleri ele geçirdiler. Bu sırada Gırnata'da hüküm süren Nasrîler iç karışıklıklar içinde bocalamaktaydı. Nasrî Hükümdarı XI. Muhammed 1482'de Elhamra Saray'ını kuşatıp ele geçirdi ve kendisini Gırnata hükümdarı ilân etti. Ertesi yıl Kastilya Krallığı'na ait Lucena'ya (Lûsinâ) saldırınca mağlûp oldu ve esir alındı. Ferdinand ve İsabella ellerindeki bu müstesna esiri İspanya'daki İslâm hâkimiyetinin yıkılışında mukemmel bir araç olarak kullandılar ve onu teşkil ettikleri bir ordunun başında amcasının elindeki Gırnata üzerine gönderdiler. XI. Muhammed Gırnata üzerine yürüyerek şehrin bir kısmını ele geçirdi. Amcası XII. Muhammed ez-Zagal Osmanlı Devleti'ne bir elçi göndererek yardım istedi (1486). Ancak Osmanlılar bu sırada yeterli deniz gücüne sahip olmadığı gibi Cem hadisesi dolayısıyla da buna imkân bulamadılar. Hristiyan or-

duları 1487'de Malaga'yı karadan ve denizden kuşattılar, Müslüman halk erzak ve silâhları tükeninceye kadar kahramanca savaştı ve sonunda eman alarak şehri teslim etti. Fakat hristiyanlar sözlerinde durmayıp bütün halkı esir aldılar ve köle olarak satışa çıkardılar. 1489'da Meriyye'yi de ele geçirdiler. Nasrî Hükümdarı XII. Muhammed ez-Zagal Gırnata'yı Aragon Kralı Ferdinand'ın orduları karşısında bir müddet daha müdafaa ettiyse de sonunda mücadeleden vazgeçip tam bir ümitsizlik içinde her şeyini terkederek Tlemsen'e çekildi. Onun ayrılmasından sonra XI. Muhammed'in sözde hâimleri müslümanların elinde kalan son İslâm şehri Gırnata'yı da kendilerine teslim etmesini istediler. Ancak o şehri teslim etmedi. Bunun üzerine Ferdinand büyük bir orduyla şehri kuşattı. Halkı açlığa mahkûm edip teslim olmaya zorladı ve nihayet 2 Ocak 1492'de Gırnata'yı da işgal etti. XI. Muhammed'in gözyaşları dökerek şehirden ayrıldığını gören annesi Fâtıma, "Bir yiğit asker olarak savunmadığın şey için şimdi bir kadın gibi ne kadar ağlasan yeridir" demiştir.

Bu olaydan sonra Endülüs müslümanları inançları, gelenekleri, dilleri ve hürriyetleriyle ilgili her şeylerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kaldılar. Bir kısmı yurtlarını terkederek Kuzey Afrika'ya ve diğer bazı İslâm ülkelerine sığındı. Hristiyanlar tarafından din ve devlet düşmanı olarak kabul edilen müslümanlar her vesileyle imha edilmeye başlandı. Bu baskıya dayanamayan müslümanlar Belensiye ve Gırnata gibi bazı şehirlerde isyan ettilerse de bu hareketler bir merkezden yönetilmediği için başarı sağlanamadı.

Kral Ferdinand ve Kraliçe İsabella Gırnata'yı teslim alırken verdikleri emannâmeye bağlı kalmadılar ve Kardinal Ximenes de Cimeros'un başkanlığında müslümanları kılıç zoruyla hristiyanlaştırmaya çalıştılar (1499). Kardinal ilk iş olarak büyük şenlikler yaptırıp İslâmî eserleri yaktırdı. Engizisyon adı verilen işkenceler sonunda İspanyol asıllı müslümanlar da (müvelledûn, Moriskolar) kendilerini vaftiz ettirerek hristiyan oldular. Hristiyanlığı kabul etmeyenler ise öldürüldü. Aragon bölgesinde yaşayan müslümanlar 1526'da çıkarılan bir فرمانla ya İslâm'dan dönmek veya İspanya'yı terketmek zorunda bırakıldılar. Bir müddet sonra Kral II. Philip de ülkede

kalan müslümanların dillerini, dinlerini ve hayat tarzlarını derhal terketmelerini emreden bir kanun çıkardı. III. Philip ise 1609'da bütün müslümanların sınır dışı edilmelerini istedi.

Gırnata'nın işgalinden itibaren çok büyük sıkıntılara mâruz kalan Endülüs müslümanları zaman zaman Kuzey Afrika sahillerine ve diğer İslâm ülkelerine sığınmışlardır. Osmanlı Devleti 1505'te Kemal Reis'i bir filoyla Endülüs sahillerine göndermiş ve bazı müslümanlarla yahudileri kurtararak Anadolu'ya getirmiştir. Daha sonra 977 (1570) tarihli bir hükümle Kaptanıderyâ ve Cezayir Beylerbeyi Kılıç Ali Paşa Endülüs müslümanlarına yardımla görevlendirilmiştir. Bunun üzerine çok sayıda müslüman ve yahudi Osmanlı hâkimiyetindeki topraklara yerleştirilmiş ve üretici duruma gelinceye kadar her türlü vergiden muaf tutulmuştur. Aragon bugün İspanya'nın özerk bir bölgesi olup merkezi Zaragoza, yüzölçümü 47.650 km², nüfusu ise 1.215.600'dür (1986 tahmini).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İzâri, *el-Beyânü'l-muğrib* (nşr. G. S. Colin — E. Lévi-Provençal), Leiden 1948-51, II, 148, 186; İbn Haldûn, *el-İber*, Bulak 1284 — Beyrut 1399/1979, IV, 183-185; Himyerî, *er-Rauzü'l-mi'âr* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1975, s. 27, 97, 567; Makkarî, *Nefhu't-tib*, I, 137; Anwar G. Chejne, *Muslim Spain, Its History and Culture*, Minnesota 1974, s. 53, 88, 90, 92-96, 100-102, 104, 106, 107, 130; Hitti, *İslâm Tarihi*, III, 870-882; Desmond Stewart, *The Alhambra*, New York 1980, s. 100-101, 106, 109; S. M. İmamüddin, *Muslim Spain*, Leiden 1981, s. 3, 6, 29, 80, 103, 117, 204, 209, 212-213; Ahmed Muhtâr el-Abbâdî, *Dirâsât fî târîhi'l-Mağrib ve'l-Endelüs*, İskenderiye, ts. (Müessesetü Şebâbî'l-Câmia), s. 243-244, 400-401, 408-411, 424-426, ayrıca bk. İndeks; Receb Muhammed Abdülhalim, *el-Âlâkât beyne'l-Endelüsî'l-İslâmiyye ve lsbânyâ en-Naşrâniyye fî 'aşri Benî Ümeyye ve mülûki't-tavâ' if*, Kahire, ts. (Dârü'l-Kütübî'l-İslâmiyye), s. 313, 317; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II, 199-201; Hüseyin Münis, *Rihletü'l-Endelüs*, Cidde 1405/1985, s. 35-36, 60, 198, 236, 239, 255, 283; David Wasserstein, *The Rise and Fall of the Party Kings*, Princeton 1985, s. 269-270; Muhammed el-Arûsî el-Matvî, *es-Salânatü'l-Hafsiyye: târîhuha's-siyâsî ve devrühâ fi'l-Mağribi'l-İslâmî*, Beyrut 1406/1986, s. 96, 117, 133, 134, 138, 242, 243, 271-278, 574, 578, 581-585, 663, 693; Muhammed Abdullah İnân, *Nihâyetü'l-Endelüs ve târîhu'l-'Arabî'l-mütenâşşırîn*, Kahire 1987, s. 34, 36, 84-91, 120-121, 330-332, 400-401, 494-496; İsmet Abdüllâtîf Dendeş, *el-Endelüs fî nihâyeti'l-Murâbiîn ve müstehillî'l-Muvahhidîn: 'aşrû't-tavâ' ifi's-sânî*, Beyrut 1408/1988, s. 45, 197, 208, 448, 449; P. E. R., "Aragon", *EBR*, II, 204-205; "Spain", *EJd*, XV, 227-242; P. Chalmers, "Araghün", *El² Suppl.* (İng.), s. 80-82.

ABDÜLKERİM ÖZYAYIN

ARÂİSÜ'L-BEYÂN

(عراساليان)

Rûzbihân-ı Baklî'nin
(ö. 606/1209)

Arapça işârî tefsiri.

Baklî, eserin mukaddimesinde, rab-bânî bilgi ve hikmete iyice daldıktan ve mânevî âlemde çok yükseklerle tırmandıktan sonra tefsir yazmaya başladığını ve bunun için ilk asırlarda yaşayan büyük mutasavvıfların işârî tefsir*lerini inceleyerek onların yolundan gittiğini söylemektedir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'in zâhirî ve bâtinî mânalarının sonsuz olduğunu, her kelimesi altında bir sır denizi, bir nur deryası bulunduğunu, hiç kimsenin onun kemaline ulaşamayacağını ve mânalarının derinliğine varamayacağını belirtmekte, kendisinin ise Kur'an-ı Kerim'in ezeli denizlerinden avuç avuç hikmetler ve işaretler sunmak istediğini, önce kalbine doğan mâna ve işaretleri veciz ve güzel sözlerle dile getirdiğini, sonra da işârî tefsirlerden beğendiği ibâre ve mânaları naklettiğini, böylece kısa ve faydalı bir tefsir yazdığını ifade etmektedir.

Ona göre Kur'an-ı Kerim ibâre, işaret, letâif ve hakâikten meydana gelen dört şeyi ihtiva eder. Bunlardan ibâre sıradan kişiler (avâm), işaret seçkin kimseler (havâs), letâif velîler, hakâik de peygamberler içindir. Bununla birlikte Baklî, tefsirinde Kur'an'ın sadece bâtinî mânaları üzerinde durmuştur. Süleminin *el-Hakâ'ik* ve Kuşeyrî'nin *Letâ'ifü'l-işârât* adlı işârî tefsirlerinden çok faydalandığı bu eserini yazarken Allah'ın muradına, Resulü'nün sünnetine uygun olması için Cenâb-ı Hakk'a dayanıp On'dan yardım istediğini söylemekle beraber, zikrettiği pek çok şeyin Bâtıniyye yorumlarına benzer bir şekilde akıl ve mantık sınırlarının dışına çıktığı görülmektedir. Bunun örneklerini görmek için Tevbe süresinin doksan birinci, Nahl süresinin seksen birinci, Neml süresinin yirmi ve yirmi birinci, Hac süresinin de yirmi altıncı âyetlerinin tefsirlerine bakmak yeterlidir.

Mukayeseli işârî tefsir açısından önemli bir eser olan ve sahasında kaynak niteliği taşıyan *'Arâ'isü'l-beyân*'ın muhtelif yazma nüshaları vardır. İlk defa Hindistan'da 1000 sayfa aşkın bir hacimle iki cilt halinde basılmıştır (Haydarâbâd 1301). İlmî neşri Mısır asıllı ve İran uyruklu Salâh Sâvî tarafından hazırlanmış da henüz basılmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Baklî, *'Arâ'isü'l-beyân*, Haydarâbâd 1301; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1131; Brockelmann, *GAL*, I, 442, 527; *Suppl.*, I, 735; II, 280; M. Hüseyin ez-Zehbî, *et-Tefsîr ve'l-müfessirîn*, Kahire 1381/1961-62, III, 56-58; *Ferheng-i Fârsî*, V, 1166; VI, 1813; Ö. Nasuhi Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi*, Ankara 1960, II, 318-319; Süleyman Ateş, *İşârî Tefsir Okulu*, Ankara 1974, s. 136-139; Âdil Nüveyhiz, *Mu'cemü'l-müfessirîn*, Beyrut 1403/1983, I, 191-192.

M. NAZİF ŞAHİNOĞLU

ARÂİSÜ'L-MECÂLİS

(عراس المجالس)

Ebû İshak Ahmed b. Muhammed
es-Sa'lebi'nin
(ö. 427/1035)
peygamberler tarihine dair
Arapça eseri.

Eserin matbu nüshaları *Çaşaşü'l-enbiyâ' el-müsemma 'Arâ'isü'l-mecâlis* başlığını taşımaktadır. Yazma nüshalarda ise *Nefâ'isü'l-'arâ'is ve yevâkitü't-ticân fî kışaşî'l-Kur'ân* (Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 592), *en-Nefâ'is fî mebd-i'd-dünyâ ve'l-'arâ'is fî kışaşî'l-enbiyâ'* (Karatay, *Topkapı-Arapça Yazmalar*, III, 406) gibi başlıklar yer almaktadır.

Sa'lebi Şâfiî mezhebinden olup meşhur bir akaid bilgini ve müfessirdir. En önemli eseri *el-Keşf ve'l-beyân' an tefsiri'l-Kur'ân*'dır. *'Arâ'isü'l-mecâlis*'i bu eserinde bulunan peygamberlerle ilgili bölümleri genişletmek ve ilâveler yapmak suretiyle meydana getirmiştir. Ancak müellif tefsirinden geçmiş peygamberler ve kavimlerle ilgili haber ve kıssaları aktarırken çok defa doğru olanla efsane ve hurafeleri birbirine karıştırmış, mevzû hadisler ve aslı olmayan kıssalar da nakletmiştir. *İsrâiliyat** nakli ile meşhur olan tefsirindeki bilgilerin çoğunu *'Arâ'isü'l-mecâlis*'ine de almıştır. Bu eserinde kıssa uyduranların (kusâs) mübalağalarından uzak kalmasına rağmen Kâ'b, Vehb b. Münebbih gibi İsrâiliyat rivayetiyle tanınan kimselerin nakillerine yer vermiş, Kitâb-ı Mukaddes ve onun dışındaki kaynaklarda mevcut bazı bilgileri de aktarmıştır. Meselâ arızın yaratılışı, Hz. Âdem'in boyu, Hz. Yûsuf ve kardeşleriyle ilgili kıssalardaki bilgilerin çoğu, Hulefâ-yi Râşidîn'in As-hâb-ı Kehf ile görüşmesi, Hârut ve Mârut kıssasındaki rivayetler sağlam kaynaklara dayanmamaktadır. *'Arâ'isü'l-mecâlis* bu kusurlarına rağmen yaygın bir şöhret kazanmıştır. Eser, "meclis"- "bab" düzeni içinde yazılmıştır. Kitapta